

MEDYA SAHİPLİĞİNİN İÇERİĞE YANSIMALARI: DİNÇ BİLGİN VE ETİBANK OLAYI

Selda BULUT*

Abstract

It was studied whether media ownership effects on media contents or not. According to critical economy politics, it has not finished investor ownership age. For examples, Dinç Bilgin. This article was based Marksist economy politics approach. After the 1980s, the ownership structure of the media in Turkey has changed Several holdings entered to this sector in order to get pover through media. Traditional ownership structure has been replaced by one of new ownership. Dinç Bilgin has a different sector:for examples banking. We researched how Sabah Newspaper gave that the state confiscated Etibank. In addition to this we examined Milliyet Newspaper.

Key Words: ownership, contents, media, economy politics

.....

* Araş.Gör., Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü

Giriş

İletişim alanında egemen olan pozitivist ve marksist yaklaşımlar, medya sahipliği ve denetimi konusunu farklı değerlendirmektedir (Curran, 2000). İletişim alanında Marksist yaklaşımın önemli temsilcilerinden olan Murdock, Golding, Elliot, Curran özellikle 1970 ve 1980'lerde, İngiltere'deki ekonomik fonksiyonları ve süreçleri, sahiplik, kontrol ve üretim üzerine eğilerek Marks ve Engels'in Alman İdeolojisi'ndeki görüşünü başlangıç noktası alıp incelemişlerdir. Buna göre, mal sahipliği, ekonomik denetim ve sınıf gücü ayrılmaz biçimde birbirine bağlıdır (Alemdar ve Erdoğan, 1998:253).

Diğer yandan, Pozitivist-deneyci okulun ortaya attığı tartışmada ise, çağdaş şirketlerde denetimin sahiplikten ayrılmış olmasıdır. Buna göre, şirketler büyüyüp yeni kaynaklar bulmak için dışarıya gözünü çevirince meşru paydaşların sayısı giderek artar ve böylece, kurucu ve ailesinin paylarının çoğunluğunu tuttuğu geleneksel şirket yapısının yerini, küçük ortaklar ve bölünen payların oluşturduğu bir yapı aldı. Buna ek olarak, büyük şirketlerin işletme denetimi yeni elit profesyonellerin eline geçti (Alemdar ve Erdoğan, 1998:253). De Vroey'in belirttiği gibi, pozitivist-deneyci okulun yönetime ağırlık veren görüşünü savunanlar "şirketleri kim yönetir?" sorusunu sorarlar. Marksistlerin asıl sorusu ise "şirketler hangi sınıfın çıkarı için yönetilir?" biçimindedir (aktaran Alemdar ve Erdoğan, 1998:258).

Bu çalışmada, medya sahipliğinin, medyanın içeriğini nasıl etkilediği, Marksist yaklaşım açısından değerlendirilecektir. Murdock ve Golding'e göre (1977:30) denetimin sahiplikten

ayrıldığı öne sürülen şirketler arasında bile sahip yatırımcı çağı henüz son bulmamıştır. Önde gelen iletişim şirketleri ağının bir çoğunda kurucu aileden olan hissedarlar denetimi sağlayan payı elde tutmaktadır ve bir çok durumda bu kişiler, yönetimi ellerinde tutarlar. Bu durum kişilere şirketin genel politikası ve bu politikanın günlük uygulaması üzerinde önemli bir denetim olanağı verir. Kısacası, payın stratejik düzeyinde denetim sahiplikten radikal bir şekilde ayrılmamıştır. Gerçekte, üretim araçlarına sahip olanlar hala üretim ve dağıtımın ana süreçleri üzerinde büyük oranda denetim uygular (Alemdar ve Erdoğan, 1998:254).

Murdock (1990:4) iletişim alanında çalışan holdingleri ana faaliyetleri temelinde üç kümeye ayırmaktadır: sanayi holdingleri, hizmet holdingleri ve iletişim holdingleri. Sanayi Holdingleri, medya tesislerine de sahip olan ama temel işlemleri sanayi sektöründe odaklanmış şirketlerdir. İtalyan basını bu türün iyi bir örneğini teşkil eder. Ülkenin önde gelen sanayi grubu olan Fiyat iki büyük günlük gazeteyi kontrol etmektedir: La Stampa'ya doğrudan sahiptir ve Corriere Della Sera'yı da elindeki stratejik hisselerle bağlamıştır. Berlusconi'nin kendi şirketi Fininvest ise emlakçılık, finans hizmetleri ve perakendecilik gibi hizmet sektörlerinde odaklanmış ikinci ana holding kümesine iyi bir örnektir. Ülke çapında yayın yapan bir gazeteye, büyük bir sinemalar zincirine ve İtalya'nın en büyük üç televizyon kanalına sahip olmanın yanında, Berlusconi'nin ilgi alanına şunlar giriyor: ülkenin önde gelen emlak şirketi, önemli bir sigorta ve finans hizmetleri bölümü, büyük bir alışveriş merkezleri zinciri, La Standa, ülkedeki işlerin % 30'unu alan bir reklam şirketi (Murdock, 1990:4-5).

Son derece çok yönlü yapısına karşın iletişim holdinglerinin temel ilgi alanı medya ve enformasyon sanayisidir. Çok bilinen örnekler, Rupert Murdok'un News International'ı, Maxwell Communications Corporation ve Bertelsmann'dır. Yakın zamana kadar iletişim holdinglerinin ilgisiz sektörlerde şirketlere sahip olması sıra dışı bir şey değildi. Ama son zamanlarda görünen o ki, önde gelen aktörler esas işlerini yapmak için bu ikincil alanlardan çekiliyorlar. Örneğin, 1988'de Robert Maxwell mühendislik alanından el çekti. Associated Newspapers, Nort Sea Petrolleri kısmını dağıttı, Reed International da esas faaliyet alanı olan kağıt ve paket kısmını kapattı (Murdock, 1990:5).

Mülkiyet biçimi önemlidir, zira firmanın yapı ve büyüklüğüyle birlikte mal sahiplerinin arzuladığı ve becerebildiği kontrol biçimleri üzerinde büyük belirleyiciliğe sahiptir. Mal sahiplerinin iktidarının nasıl halka açık enformasyon ve tartışmaları kısıtlayabildiğiyle ilgili tartışmalar 19. yy'ın ikinci yarısında modern medya sisteminin ortaya çıkışına kadar geri götürebilse de, üç nedenden ötürü bugün çok daha önemlidirler (Murdock, 1990:6).

Öncelikle, önde gelen iletişim şirketlerinin bir dizi kilit medya sektöründe hisseleri olması ve dünya çapında faaliyet göstermeleri onlara günümüz kültürel yaşamı üzerinde benzersiz bir kontrol potansiyeli verir. İkinci olarak, özelleştirme süreci kamu sektöründeki kültür kurumlarının dengeleyici gücünü erozyona uğratmıştır. Bu önemli bir kayıptır, çünkü bunlar iyi çalıştıklarında açık ve çok yönlü tartışmaları yürütme kararlılığı gösteriyorlardı, en kötü ihtimalle de ticari mantıkla organize edilmiş diğer kurumların açıklarını kapatıyorlardı. Üçüncü olarak, bir yandan özel sektörün

elinde medya yoğunlaşım homojenleşirken, bir yandan da bir çok ülkede çevre konuları, kadın hakları ve ırksal, bölgesel ve dini kimlikler çerçevesinde toplumsal hareketler ortaya çıkıyor. Sonuç olarak, toplumda duyulan seslerin sayısı, medyada duyulan seslerin sayısı arasında gitgide açılan bir uçurum vardır. Öyleyse, mülkiyetin yarattığı iktidar nasıl bir şeydir? Mal sahipleri kültürel üretimin yön ve hacmini hangi yolla biçimlendiriyorlar? (Murdock, 1990:6-7).

Mal sahipleri semboller ortamı üzerinde iki türlü potansiyel kontrole sahiptir. Bunlardan ilki ve en göze çarpanı, sahip oldukları kısımların üretimini düzenleyebilmeleridir. Bunu hem günlük işlemlere müdahale ederek, hem de genel hedef ve anlayışlar belirleyerek ve genel kaynak dağılımı çerçevesinde bunları yerleştirecek kadroları atayarak yapabilir (Murdock, 1982). İkincisi, sahip olmadıkları şirketleri de rakip veya mal veren konularından dolayı etkileyebilmeleridir (Murdock, 1990:7). Doğrudan müdahale alanında dikkatler daha çok mal sahibinin medya şirketlerini kendi toplumsal ve politik çıkarlarının borazanı gibi kullanma çabaları üzerinde yoğunlaşmıştır. Holdingleşmeye yönelim iktidarın kötüye kullanılması için ekstra fırsatlar tanımıştır. Artık mesele tek bir mal sahibinin kendi görüşlerini yaymasından daha karmaşıktır (Murdock, 1990:7). Ayrıca, Curran (2000:22)'ye göre, özerk olarak hareket ettiklerine inanan gazeteciler, ekonomik koşullar ve egemen sınıfın ideolojisi tarafından yönlendirilir.

I. Gazete Sahipliğinin İçeriğe Etkileri Açısından Etibank ve Dinç Bilgin

1980'lerle birlikte Türkiye ekonomisinin yeniden yapılanma süreci basını mülkiyet yapısını etkilemiştir. Özellikle bu dönemden sonra, basına yönelen sermaye bu alanda hızlı değişiklikler ve gelişmeler yaşanmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler sonunda, basını birkaç grubun kontrolüne girmeye başlaması ile tekelleşme süreci de hız kazanır. Geline nokta ise, önceleri basın işiyle uğraşan kişiler de farklı sektörler yatırım yapmaya başlamıştır. Artık basın sahipleri, bankacılıktan, otomobil sanayine, beyaz eşyadan pazarlama şirketlerine, yiyecek, içecek, sigortacılık ve hatta elektrik, çimento gibi alanlara açıldılar.

Tüm bu gelişmeler, basına neden böyle bir ilginin olduğu tartışmalarını gündeme getirirken, bu yeni dönemin medya içeriğini nasıl etkilediği de merakla izlenir hale geldi. Bu doğrultuda bu çalışmada, gazete sahipliğinin içeriği nasıl etkilediği konusu ele alındı. Türk basınında özellikle son yıllarda önemli atılımlar yapan ve aileden gelme gazeteciliğın son temsilcisi olan Dinç Bilgin'in sahibi olduğu Etibank'ın, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Üst Kurulu tarafından Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmesinden sonra meydana gelen gelişmelerin, öncelikle Bilgin'in sahipliğindeki Sabah gazetesinde nasıl yer aldığı analiz edildi.

II. Dinç Bilgin ve Etibank

Yeraltı kaynaklarını işletmek amacıyla 1935 yılında kurulan Etibank'ın bankacılık bölümü 1955'te faaliyete geçirildi ve bu

bölüm 1989'da diğer işletmelerden ayrıldı. 1980'den sonra özelleştirme politikalarının uygulanmasına hız verilmesiyle Etibank'ı ilk özelleştirme girişimi 1997'de Refah-Yol Hükümeti döneminde oldu. Banka, 20 Ocak 1997'deki ihalede Doğan Kumaşçılık'ın sahibi Sabri Doğan'a 185 milyon dolara satılır. Doğan, 74 milyon dolarlık ilk taksidi 7 Haziran 1997 tarihine kadar yatırmadığı için satış iptal edildi. 1 Aralık 1997'de ikinci kez satışa çıkartılan Etibank'ı bu kez Cavit Çağlar'ın başındaki İpek Ortak Girişim Grubu 155.5 milyon dolara alır. Çağlar, İpek Ortak Girişim Grubu'nun yüzde 35'ini Dinç Bilgin'e ait Medya Holding'e satılır. 1999 yılı ocak ayında ise Sabah Medya Grubu ile Bilgin ailesi Etibank'ın tek sahibi haline gelir (28 Ekim 2000 [www.milliyet.com.tr.](http://www.milliyet.com.tr), [www.star.com.tr.](http://www.star.com.tr), [www.cumhuriyet.com.tr.](http://www.cumhuriyet.com.tr)).

Bundan sonra ise, 27 Ekim 2000 günü, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK), Etibank'a el koydu. Böylece, Etibank, Bankalar Kanunu'nun 14. Maddesi'ne dayandırılarak, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na geçer. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'ndan yapılan yazılı açıklamaya göre, bu bankaların fona devri kararı, 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 14. maddesinin 3 ve 4 numaralı fıkralarına istianeden alınır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun, 85 ve 86 sayılı kararında, bu bankaların yönetim ve denetiminin fona devredilmesi gerekçeleri ise "Mali bünyelerinin, taahhütlerini karşılayamayacak şekilde zaafa uğraması, yetkili kurumlar tarafından yapılan uyarılara karşın, kanunda belirtilen tedbirleri almamaları, gelir gider dengesi bozulan ve yükümlükleri değerinin, varlıklarının toplam değerini aşması, faaliyetlerini sürdürmelerinin

mevduat sahiplerinin hakları ve mali sistemin güven ve istikrarı bakımından risk oluşturması" olarak sıralanır (28.10.2000 [www.star.com.tr.](http://www.star.com.tr), [www.milliyet.com.tr.](http://www.milliyet.com.tr)).

Bundan sonra, yasal işlemler birbirini izlemeye devam etti. Etibank'a el konulmasının ardından Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Etibank Yönetim Kurulu Başkanı ve üyeleri Dinç Bilgin, Zafer Mutlu, Bilgin'in ABD'li damadı Clifford Holmes Polley, Bilgin'in kızı Esra Bilgin Polley, Vural Beyazıt, Ercan Arıklı ve Şükrü Karahasanoğlu'nun tüm taşınır ve taşınmaz mal varlıklarına ihtiyati tedbir kararı uygular. Mahkeme, bunun dışında, bu bankalara bağlı olarak kurulan şirketleri de ihtiyati tedbir kararı içine alır.

Bütün bu gelişmeler olurken, Dinç Bilgin sahibi olduğu Sabah gazetesinden yazılı bir açıklama yayınlarak, bir anlamda kendisini savunur. Dinç Bilgin, Sabah Yayıncılık adına imtiyaz sahibi olduğu Sabah Gazetesi'nde, "Dinç Bilgin'den kamuoyuna" başlıklı yazısında, dedesi, babası da gazete sahibi olan Türkiye'nin tek gazete sahibi olduğunu belirterek, şöyle devam eder: "Şu anda hayatımın en üzüntülü günlerini yaşıyorum. Ama dost düşman bilsin ki, her zamankinden daha güçlüyüm ve kararlıyım. Çünkü tümüyle ve sadece mali sektörün içine düştüğü olumsuz nedenlerle sıkıntıya giren ve Fon'a devredilen Etibank'tan kredi kullandım, ama tek kuruş bile hortumlamadım. Bu arada her basın kavgasında gündeme getirilen ve banka sahibi olmadan önce satın aldığım teknemi ve uçağımı da iyi niyetimin bir göstergesi olarak hemen satışı çıkıyorum. Ben Etibank'a ve diğer bankalara olan kredilerimi son kuruşuna kadar ödeme imkanına sahibim. Ekonomik gücümün yanı sıra ahlak anlayışım da zaten bunu

emrediyor". Bu arada, Sabah gazetesinin yanı sıra Yeni Binyıl, Takvim ve Fotomaç gazetelerinin yayın imtiyazlarının da, bedelsiz olarak Bilgin Yayıncılık'tan Sabah Yayıncılık'a devredilir (02.11.2000 www.star.com.tr).

Daha sonra ise Dinç Bilgin basın hayatından çekildiğini açıklar. Dinç Bilgin medyadaki şirketlerini 1 milyar doları bulan borçlarının karşılığında, Mehmet Emin Karamehmet, Murat Vargı ve Turgay Ciner tarafından kurulan MTM Haber Yatırım adlı şirkete devreder (30.11.2000 www.star.com.tr, Cumhuriyet, 4.11. 2000).

Etibankla ilgili kanuni işlemler devam ederken, İzmir'de onbir kuruluşu temsil eden sanayiciler, 8 Kasım tarihinde bir deklarasyon yayınlarak, hükümetten ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'ndan, Dinç Bilgin'e normal ticari yaşamına dönmesi için olanak tanınması istenir. Sabah gazetesi bu deklarasyona geniş şekilde yer vermiştir (Sabah, 9 Kasım 2000). Fakat, her ne kadar, Dinç Bilgin medya alanındaki şirketlerini MTM Haber Yatırım'a devredip "Çeketimi alıp çıkıyorum" dese de, Sabah Grubu'nun yeni ortakları ile ilgili hukuksal durum açıklık kazanmaz. Hukukçularla dönemin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Başkanı Zekeriya Temizel, tedbir konulmuş bulunan hisselerin devrinin olanaksızlığını belirttiler. Uygulama, hisse senedi satışı ile değil, yönetim kurulu değişikliği ile gerçekleştirilir (Cumhuriyet, 1-2 Aralık 2000).

Fakat gelişmeler bununla da bitmiyordu. Kasım 2000'de basın hayatından çekildiğini açıklayan Dinç Bilgin, 8 Ocak 2001 tarihinde geri döndü. Dinç Bilgin'in geri dönüşüyle ilgili olarak Sabah'ta çıkan haberde, Dinç Bilgin'in yeniden işbaşına geçtiği

belirtilerek, "Dinç Bilgin, grup borçlarının tasfiyesi amacıyla kendisinin de bulunduğu yeni bir yapı oluşturarak Bilgin Grubu Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı tekrar üstlendi" bilgisine yer verilir (09.01.2001 www.star.com.tr).

Ekim ayında Etibank'ın Fon'a devredilmesiyle ilgili yasal süreç devam ederken, Şubat 2001'de Dinç Bilgin ve yedi yöneticisine yurtdışı çıkış yasağı Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen Etibank'tan usulsüz krediler verilmesi ve off - shore hesaplarla ilgili soruşturma başlatan İstanbul DGM Cumhuriyet Başsavcılığı, bankanın eski sahibi Dinç Bilgin'in de aralarında bulunduğu yedi yöneticisi hakkında yurtdışına çıkış yasağı çıkarttı. Bu inceleme sonunda ise, Etibank'ın eski sahibi DGM Savcısı'nın talimatıyla 30 Mart 2001 saat 23.15'te Dinç Bilgin ve oğlu gözaltına alınır. Daha sonra ise, Dinç Bilgin çıkartıldığı İstanbul DGM yedek hakimliğince "zimmet", "dolandırıcılık" ve "cürüm işlemek amacıyla teşekkül oluşturmak" suçlarından tutuklanır ve Bilgin, Kartal Özel Tıp Cezaevi'ne konulur (01.04.2001 www.milliyet.com.tr, 02.04.2001 www.star.com.tr). Dinç Bilgin, 6 Şubat 2002 tarihinde tahliye olur.

III. Sabah Gazetesinde Etibank Olayı

Çalışmada, Sabah ve Milliyet gazetelerinin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından Etibank'ın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fon'una devredildiği 27 Ekim gününün ertesi yani 28 Ekim ile 16 Kasım 2000 tarihleri arasındaki dönemi incelendi. Karşılaştırma yapabilmek için, Bilgin Grubu'nun rakibi olan ama çoğu alanda da ortak hareket eden Aydın Doğan'ın

sahibi olduğu Milliyet gazetesinde aynı olayın nasıl yer aldığı da çalışma kapsamına alındı. Dinç Bilgin gibi Aydın Doğan'ın da basın dışı alanlarda ve özellikle bankacılık alanında yatırımları bulunmasından dolayı, Doğan Grubu'nu temsilen aldığımız Milliyet gazetesinin söz konusu olayı işleyiş biçimi daha da önem kazanmaktadır.

Bu dönemi ele almamızın sebebi ise, sözkonusu tarihlere olayla ilgili önemli gelişmelerin yaşanmasıdır. Çünkü yasal sürecin başlaması ve bunun sonunda, Dinç Bilgin'in gözaltına alınması ise, bu olayın sonraki gelişmeleri arasındadır. Diğer yandan, her ne kadar çalışma kapsamında yalnızca iki gazete ele alınmış olsa da, olayı daha iyi ortaya koyabilmek açısından, bu iki gazetenin yanında, Cumhuriyet ve Star gazetelerine de bakıldı.

A. Yanlı Haberler

Sabah gazetesi Etibank'a el konulmasının ertesi günü olayı verirken özellikle konuyu sıradan ve doğal bir sonuç gibi yansıtır. Örneğin, "İki banka daha Fon'a geçti", daha önce yedi bankanın devlet kontrolüne geçmesi ve 27 Ekim tarihinde de Etibank ve Bank Kapital'e el konulması işlemini normal bir süreç olarak vermektedir. Öyle ki, Etibank'a el konulmasının nedeni olarak ise, "Bankacılık sektöründe son yıllarda yaşanan değişim ve istikrar programının mali sistem üzerindeki etkileri, Fon'a iki bankanın daha devralınmasına yol açtı. Etibank, bir süredir hem yerli, hem de yabancı bankalarla birleşme konusunda çalışmalarını yürütüyordu. Ancak sistemin geldiği nokta, bu çabanın sonuçsuz kalmasına neden oldu" ve "BDDK tarafından dün akşam saatlerinde yapılan

açıklamada bankaların mali bünyelerinin zayıfladığı, bu nedenle Fon'a devredildiği belirtildi" denilmektedir (28 Ekim 2000). Bir önceki ifade, daha sonra "Dinç Bilgin'den Kamuoyuna" başlıklı yazıda da aynen yer almaktadır. Görüldüğü gibi, Etibank'ın içine düştüğü durum hiç de Dinç Bilgin'in kendi şirketlerine kullandırdığı söylenen krediler nedeniyle değil de, Türkiye ekonomisinin içine düştüğü krizden kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Bir anlamda, Etibank'a el konulmasına bir meşruiyet kazandırılmaktadır. Oysa, banka "yönetiminin devlete geçmesi", ancak, bankacılık faaliyetlerindeki bir aksamadan ya da yasalara uygun olmayan bir gidişattan dolayıdır. Fakat, Sabah gazetesinde yer alan haberlerde bu olumsuzluğa işaret edebilecek her hangi bir ifade kullanılmadığı görülmektedir.

Sabah gazetesinde 28 Ekim tarihinde olaya her ne kadar geniş yer ayrılrsa da, yukarıda da bahsettiğimiz gibi Etibank'a el konulması normal bir işlem gibi gösterilmektedir. Habere birinci ve dokuzuncu sayfadan geniş bir şekilde yer verilmesine rağmen, Dinç Bilgin'in ismi sadece bir yerde, "Etibank'ın Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı Dinç Bilgin yürütüyor" ibaresi ile yer almaktadır. Ancak, birkaç yerde de, Etibank'ın Bilgin Grubu bünyesinde olduğu ifadeleri yer alır. Diğer önemli bir nokta ise, yine aynı tarihli haberlerde genel olarak Etibank ile aynı gün devlet tarafından el konulan Bank Kapital'den, "Fon'daki iki banka" diye bahsedilmektedir. Ayrıca, araştırmamız kapsamındaki Sabah gazetesinin 28 Ekim-16 Kasım tarihleri arasındaki sayılarında, Dinç Bilgin'in ismi, çoğunlukla Dinç Bilgin'in Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na başvuruda bulunduğu ve Bilgin'e destek girişimlerinin

olduğu haberlerde kullanılır. Etibank'ın sahibi olarak da sadece bir yerde verilmektedir.

Sabah gazetesinde olayla ilgili bir başka önemli nokta ise haberlerde, "İki bankanın da Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu güvencesi altına alındığını" ve "İki banka da mevcut şubeleriyle her türlü bankacılık hizmetini sürdürmeye devam edecekler", "Mudiler paniğe kapılmasın", "Bankacılık Kurulu Başkanı Temizel'den Fon'a geçen bankalarda hesapları bulunanlara önemli uyarı: Paniğe kapılmayın. Parasını vadesinden önce çeken zarara uğrar" (29 Ekim 2000) gibi banka müşterilerini hedef alan ve onları rahatlatmaya yönelik ifadelere sıkça yer verilir. Başka bir deyişle, bu ifadeler Etibank müşterilerini bilgilendirmeye yöneliktir. Olayın ertesi günü, Sabah gazetesinde özellikle resmi kaynakların bankadaki mevduatların devlet güvencesinde olduğu ve bankanın normal faaliyetlerini sürdüreceğine ilişkin açıklamaları yer alır. Anlaşılan o ki, bu haberlerde Etibank'a el konulmasının yaratacağı etki geçiştirilmeye çalışılmaktadır.

B. Dinç Bilgin'e Destek Veren Haberler

Sabah gazetesinde Etibank olayı ile ilgili gelişmelerin tümü verilmezken, özellikle Dinç Bilgin'i olumlayan ve ona destek veren girişimler haber olarak verilir. Etibank'ın Yönetim Kurulu Başkanı olarak Dinç Bilgin ve diğer yöneticilerin malvarlıklarına Tasarruf Mevduatı Sigorta Fon'u tarafından ihtiyati tedbir kararı uygulanması ile ilgili haberler 31 Ekim tarihli Sabah gazetesinde yer almazken, aynı gün Dinç Bilgin'in borç tasfiyesi için yaptığı başvuru gazetede ilk sayfada verilir. Bilgin'in bu başvurusu, Sabah

gazetesinde geniş bir şekilde ve yaklaşık iki hafta boyunca yer alır. Örneğin, "Bilgin Grubu'ndan borç tasfiyesi için başvuru" (31 Ekim 2000), "Bilgin Grubu, Etibank'a olan borçlarını tasfiye etmek için harekete geçti. Grup, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'na dün sabah başvuruda bulunarak, borçlarının son kuruluşuna kadar ödeneceğini taahhüt etti" (31 Ekim 2000). Sabah gazetesinde 1 Kasım günü ilk sayfadan ve büyük puntolarla "Örnek adım" başlığı ile verilen haber iç sayfada da geniş bir şekilde yer alır. Benzer şekilde "Fon'daki 8 banka için aylardır herhangi bir gelişme olmazken, Dinç Bilgin, Etibank için masaya oturdu" (1 Kasım 2000), "Dinç Bilgin'den iyi niyetli bir adım daha" (2 Kasım 2000), gibi ifadeler doğrudan Dinç Bilgi'ni destekleyen ve O'nun girişimini örnek gösteren haberlerdir. Ayrıca, gazete, 3-7 Kasım tarihleri arasında olayla ilgili hiçbir habere yer vermezken, 8-14 Kasım tarihleri arasında Dinç Bilgin'e verilen destek girişimleri gazetede geniş bir şekilde yer alır. "Dinç Bilgin'e büyük destek", "İşadamları Ankara'ya gelecek" (8 Kasım 2000), "Bir deklarasyon yayımlayarak Dinç Bilgin'e tam destek veren Egelî sanayici ve işadamları Bilgin'in, Etibank'a el konduktan sonra borçlarını ödeyeceğine dair taahhüt vermesiyle Türkiye'de yeni bir çığır açtığını, Ankara nezdinde girişimlerde bulunacaklarını söylediler" (8 Kasım 2000), "İzmir'de 136 oda ve 250 esnafın temsilcisi Cemal Tercan da "Dinç Bilgin'e kefiliz" dedi", "Dinç Bilgin'e destek çığ gibi" (9 Kasım 2000), "Bilgin'e destek giderek büyüyor" (10 ve 14 Kasım 2000), örneklerinde de görüldüğü gibi, gazete yalnızca Dinç Bilgin ile ilgili olumlu gelişmelere yer vermektedir.

IV. Milliyet Gazetesinde Etibank Olayı

A. Doğrudan Dinç Bilgin'i Hedef Alan Haberler

Etibank'ın hesaplarına el konulmasının ardından 28 ekim tarihli Milliyet gazetesinde, olayla ilgili haberin sürmanşetten verildiği görülmektedir. Milliyet gazetesi, incelediğimiz 28 Ekim-16 Kasım tarihleri arasında olayın üzerine yoğun bir şekilde gider. Özellikle ilk bir hafta boyunca, her gün konuyla ilgili günde ortalama 8-9 haber verdiği görülmektedir. Çoğunlukla da, birkaç sayfayı birden bu konuya ayırır. Milliyet gazetesinin olaya geniş yer ayırmasının en önemli nedenlerinden biri, Dinç Bilgin ile ilgili meydana gelen olumsuz gelişmelerden yararlanmaktır. Çünkü, gazetede doğrudan Bilgin'i ve onun servetini hedef alan olumsuz ifadeler kullanılmaktadır. "Tüm mallarıyla sorumlular", "Devlete ve Egebank'a dağ gibi borçları var", "Banka sahipleri artık, 'Battım' diye kenara çekilip lüks hayat seremeyecek. Devlet çocuğa, eşe dosta devredilen her şeyi alacak", "Bilgin'e uygun olmayan krediler açıldı", "Hisse devri şüpheli" (29 Ekim 2000), "Yatlar, uçaklar bağlanacak", "Servet hareketi" (31 Ekim 2000), örneklerinde de görüldüğü gibi haber başlıkları doğrudan Dinç Bilgin'i hedef alıyor. Milliyet gazetesinin, Etibank'ın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devrinden sonraki ilk haberi, doğrudan Dinç Bilgin'i hedef alan ifadelere yer verir. Örneğin, "bankası da gitti". Milliyet gazetesinin, konuyla ilgili verdiği diğer haberlerde ağırlıklı olarak, Dinç Bilgin ve onun sahibi olduğu diğer mal varlıklarını deşifre eden bir nitelik taşımaktadır. Diğer bir deyişle, daha önce analizini yaptığımız Sabah gazetesinden farklı olarak Milliyet'in, yoğun bir bilgi akışı sağladığı anlaşılmaktadır.

İncelediğimiz tarihlerde her gün konuya geniş yer ayıran Milliyet gazetesi, “Bankayı beş yöntemle soyuyorlar” (30 Ekim 2000) gibi ifadelerle Etibank’ın da benzer şekilde bir yöntemle ‘batırıldığına’ veya ‘içinin boşaltıldığına’ işaret etmektedir. “Etibank kredilerinde aslan payı Dinç Bilgin’e”, “Sabah Pazarlama Vakıfbank’tan kredi kullanmış” (2 Kasım 2000), “Bir ay önce 20 trilyon lira kredi kullandı” (4 Kasım 2000), “Devlet Bakanı Yüksel Yalova bankacılık sırrı olduğu için Bilgin Grubu’na ilişkin kredilerin dökümünü veremeyeceğini söylemesine karşın, gruba ait Sabah Pazarlama’nın İMKB’ye gönderdiği bilançoda Vakıfbank Finans Market’ten 4 milyon 650 bin dolarlık (o zamanki kurlarla 2 trilyon 729 milyon lira kredi aldığı) öğrenildi” (2 Kasım 2000), örneklerinde de görüldüğü gibi gazete, Dinç Bilgin’in sahibi olduğu şirketlerin diğer bankalardan kullandığı belirtilen kredileri içeren haberlere ve olayla ilgili gelişmelere yer vermektedir.

Milliyet gazetesi doğrudan Dinç Bilgin’i hedef alan haberler ve ifadelere ağırlık verirken, bir anlamda da olayla ilgili tüm gelişmeleri yansıtmaktadır. Buna çok sayıda örnek vermek mümkün. “Etibank ve Bank Kapital’in eski sahipleri Bilgin ile Ceylan grupları, bankalarına el konulmadan önce kamu bankalarından yüklü miktarda kredi kullandı. İki grubun toplam riski 1 milyar doları aşıyor”, “Etibank, Bank Kapital’e 30 milyon dolarlık anlaşmalı kredi açtı. Kredi Bank Kapital’in Etibank’a açtığı aynı miktardaki krediyle (back to back) iade edildi” (29 Ekim 2000), “Dinç Bilgin, eşi, oğlu, kızı, damadı, Zafer Mutlu, Ercan Arıklı, Vural Bayazıt Şükrü Karahasanoğlu, Mahmut Ceylan’ın mallarına ihtiyati tedbir kondu” (31 Ekim 2000), “Zekeriya Temizel bankaların eski

sahiplerinin borçlarını nasıl ödeyeceklerine ilişkin somut deliller sunmasını istedi" (1 Kasım 2000), "Bilgin Grubu'nun devletin elindeki İnterbank'a 43 milyon dolar borcu olduğu ortaya çıktı. Grup bu borca karşılık Medya Sabah Holding'in yüzde 10'unu rehin verdi" (30 Ekim 2000), "Bilgin'in ATV Haber Ajansı'na, Etiban'tan 20 Eylül'de aldığı kredinin karşılığında Medya Plaza'yı ipotek ettirdiği ortaya çıktı" (4 Kasım 2000), örneklerinde de görüldüğü gibi Milliyet gazetesi 'Bilgin Grubu' diye adlandırdığı şirketlerin borçlarıyla ilgili bilgileri içeren haberlere yer vermektedir. Bu haberde dikkatler Dinç Bilgin üzerine çekilmekte ve Medya Holding'i oluşturan şirketlerin diğer ortakları yok sayılmaktadır.

Etibank'la ilgili haberlerde, resmi kaynaklardan (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulundan) yapılan açıklamalara yer veren Milliyet gazetesi, diğer yandan, daha önce devlet tarafından el konulan diğer bankalarda yapılan usulsüz işlemlerle, Etibank'daki bankacılık işlemleri arasında benzerlikler kurmaktadır. Örneğin, "Back to Back'i onlar da yapmışlar" (29 Ekim 2000), "Batıklarda bilanço makyajı" (29 Ekim 2000), "Yedi hamlede 'Temizlik'" (31 Ekim 2000), "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Başkanı Zekeriya Temizel'in el konulan Etibank ve Bank Kapital'in riskinin 415 trilyon lira olduğunu açıklamasına karşın bu bankaların daha önce açıkladığı bilançolarda böyle bir risk görünmüyor. Bu durum, bankalarda çifte bilanço hazırlandığı tahminlerini güçlendirdi. Çifte bilanço daha önce el konulan sekiz bankada da rastlanmıştı."

29 Ekim tarihli Milliyet gazetesinde "Bu yasayla yapılacak tahsilatta, banka sahiplerinin mal ve varlık kaçırması mümkün değil. Hile yoluyla yakınlarla devredilen paralar, yatlar, villalar geri

alınabiliyor” haberi fotoğrafla destekleniyor. Milliyet gazetesinin ilk sayfasının ortasına yerleştirilen ve Dinç Bilgin, Zafer Mutlu, Ercan Arıklı, Clifford Polley (Bilgin’in damadı)’ın bir masa başındaki fotoğrafları ile Bilgin’in yatının fotoğrafının bilgisayar tekniği ile birleştirilmesinden oluşan yeni bir fotoğraf ile haberler birbirini destekler nitelikte verilmektedir. Fotoğraflı bu haber, “Bu muhteşem yatın geleceği de meçhul”, “Hepsine yurt dışı yasağı” (29 Ekim 2000), ifadeleri ile doğrudan Dinç Bilgin ve Medya Grubu’nu hedef almaktadır.

Ayrıca, Milliyet’te verilen haberler özellikle Dinç Bilgin’in Etibank’ı kendi çıkarları için kullandığı iddialarını ön plana çıkarıyor. Örneğin: “Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu’nun başvurusu üzerine Ankara Asliye 3’üncü Ticaret Mahkemesince bütün mal varlıklarına ihtiyari tedbir konulan Etibank’ın eski sahibi Dinç Bilgin’in Banka’yı kendi menfaatleri doğrultusunda kullandığı belirlendi”, “Murakıp raporlarına göre Dinç Bilgin Etibank’ı grup şirketlerine nakdi ve teminatsız kredi temin etmek ve reklam harcamalarının ödenmesinde kullandı” (1 Kasım 2000). Son yıllarda “banka hortumlama”, “banka batırma” gibi örneklerin sıkça yaşandığı ortamda, Milliyet gazetesi oluşan bu kötü imajdan yararlanıyor.

Dinç Bilgin’in devlet bankalarından (Halk Bank ve Vakıfbank) kullandığı krediler, Bilgin Grubunun şirketlerinin İMKB’deki son durumları ve hisse senetlerinin alım satımlarının durdurulması, gibi önemli gelişmeleri ve haberleri de işleyen Milliyet gazetesinde bazı haberlerin kaynakları belli olmamakla birlikte “öğrenildi”, “ifade edildi”, “ortaya çıktı”, “tahminleri

güçlendirdi”, “düğmeye basmak”, “el koymak”, “saadet zinciri”, “operasyon”, gibi ifadeler kullanılmaktadır.

B. Yansız Haber

“El konulan Etibank ve Bank Kapital’in eski sahiplerinin de aralarında bulunduğu toplam 15 yöneticiye yurtdışına çıkış yasağı konuldu” (29 Ekim 2000), “Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu (TMSF), dün Ankara 3. Asliye Ticaret Mahkemesi’ne başvurarak, el konulan Bank Kapital ve Etibank’ın sahibi ve yöneticilerinin mal varlıklarına ihtiyati tedbir kararı koydu” (31 Ekim 2000) örneklerinde de olduğu gibi, Milliyet gazetesi olayla ilgili gelişmeleri veriyor. Yalnız, Dinç Bilgin’e İzmirli işadamlarından verilen destek girişimleri hiçbir şekilde haber olarak verilmiyor.

Milliyet gazetesinde, olayla ilgili gelişmeler resmi kaynak açıklamaları doğrultusunda yapılırken, 29 ekim günü yer alan haberlerde de her ne kadar resmi kaynakların açıklamalarına yer verilse de giderek, yoruma dayalı haberler ağırlık kazanmaya başlıyor.

Değerlendirme

Türk basınında, aile işletmeciliği geleneğinin son temsilcilerinden olan Dinç Bilgin’in İzmir’de başlayan basın sahipliği, basında meydana gelen değişiklikler için tipik bir örnektir. Basın dışı alanlarda da yatırımları bulunan Bilgin’in sahibi olduğu Etibank’a devlet tarafından el konulması ile yine bir ilke imza atar. Bizim buradaki asıl amacımız mülkiyetin ya da sahipliğin içeriğe

etkisi olduğundan dolayı, konuyu daha çok gazete analizi boyutuna çekmeye çalıştık.

Araştırmaya göre, Sabah gazetesinde, Etibank'a devlet tarafından el konulmasından sonra gelişen süreçte olayla ilgili bütün gelişmelere yer verilmez. Örneğin, Dinç Bilgin ve Etibank'ın diğer yönetim kurulu üyelerinin mallarına ihtiyati tedbir kararı uygulanması, yine bu kişilerin yurt dışına çıkmalarının yasaklanması, Sabah Yayıncılığın borsadaki işlemlerinin durdurulması ve daha sonra endeksten çıkartılması, gibi olayla ilgili önemli gelişmeler Sabah gazetesinin haberleri arasında yer alamadı. Çünkü, bu haberler Dinç Bilgin'i olumsuzlayan gelişmeleri içermektedir.

Buna karşın, Sabah gazetesinde 28 Ekim-16 Kasım tarihleri arasında yer alan haberler ise Bilgin'in borcunu ödemek için yaptığı başvuru Dinç Bilgin'e İzmirli işadamları tarafından destek verilmesini içermektedir. Diğer yandan, daha da önemlisi, Etibank'a el konulmasının normal bir işlem gibi okuyuculara yansıtılmasıdır. Görüldüğü gibi, Sabah gazetesi olayla ilgili bütün gelişmeleri haber olarak verememiş ve verdiği haberlerde ise, Dinç Bilgin'i desteklemiştir.

Milliyet gazetesinde ise, çalışmanın son bölümünde de görüldüğü gibi, Etibank olayı ile ilgili gelişmelerin hepsi haberlerde yer almaktadır. Fakat, Sabah gazetesinde üç-dört gün verilen Dinç Bilgin'e destek haberleri, Milliyet gazetesinde hiç yer almamaktadır. Buna karşın, Etibank'ın Fon'a devredilmesiyle başlayan ve çalışmamızda ele aldığımız 28 Ekim -16 Kasım tarihleri arasındaki bütün gelişmelere yer verir. Buna göre, Milliyet

gazetesinin haber atlamadığını –destek haberleri hariç- söyleyebiliriz.

Milliyet gazetesi, olayın bütün gelişmelerini verirken her ne kadar, Dinç Bilgin'in, borçlarını tasfiye etmek için başvuruda bulunması, Etibank'ın yeni yönetim kurulu tarafından "iyi niyetli" bir adım olarak nitelense bile, bu konu Milliyet gazetesinde yer almamaktadır. Diğer yandan, Milliyet'te Dinç Bilgin'in ve Medya Holding'in diğer kurumlara olan borçlarıyla ilgili haberler yer almaktadır.

Bu analize göre, Sabah gazetesi, Dinç Bilgin'i koruyan ve olumluyan içerikte haberler verir. Böylece, Etibank olayı ile ilgili tüm gelişmeleri de okuyucusuna aktarmayan Sabah gazetesinin sahibinin çıkarlarını korumak için bir araç rolü oynadığını söyleyebiliriz. Bu ise, bizi 'tarafsız basın', 'kamuyu bilgilendirmek' ve 'kamunun gözü' gibi kavramları sorgulamaya götürmektedir. Çünkü, görüldüğü gibi kamu çıkarları ile gazetenin sahibinin çıkarları karşı karşıya geldiğinde, basın sahibinin çıkarları korunmaktadır.

Yani, özel mülkiyete tabi olan basın organları, mevcut ekonomik uygulamalara göre, öncelikle patronun menfaatlerini gözetir. Bu durumda, Liberal basın anlayışında yer alan basının kamu görevi gördüğü düşüncesi tekrar tartışmaya açılır. Çünkü, basın kimin kontrolünde ise, içerikte o doğrultuda zaten belirlenmiş olur. Buna göre, basının görevlerinin neler olup olmadığını sorgularken, öncelikle basının kimin veya kimlerin kontrolünde ve hangi mülkiyet yapısı içinde olduğunun göz önüne alınması gerektiğini düşünüyoruz. Aksi taktirde, örneğin, basının olmayan

bir görevi üzerinden, basın özgürlüğünün ne anlama geldiğini bile yanlış bir çerçevede tartışmış oluruz.

Kaynakça

- Alemdar, Korkmaz ve İrfan Erdoğan (1998). Başlangıcından Günümüze İletişim Kuram ve Araştırmaları, MY Yayınları, Ankara.
- Cumhuriyet Gazetesi ve <http://www.cumhuriyet.com.tr>. Ekim 2000-Haziran 20001.
- Curran, James (ed.) (2000). Media Organizations in Society, London: Arnold.
- Milliyet Gazetesi ve <http://www.milliyet.com.tr>. Ekim 2000-Haziran 20001
- Murdock, Graham (1982). "Large corporations and the control of the communication industries", Gurevitch, M. et al. s. 118-150.
- Murdock, Graham (1990). "Redrawing the Map of the Communications Industries: Concentration and Yayınları, Ownership in the Era of Privatization" , in Marjorie Ferguson (ed.), Public Communication- The New Imperatives: Future Directions for Media Research, Chapter 1, London: Sage, 1-15.
- Sabah Gazetesi ve <http://www.sabah.com.tr>. Ekim 2000-Haziran 20001.
- Star Gazetesi ve <http://www.star.com.tr>. Ekim 2000-Haziran 20001.